

BONES PRÀCTIQUES D'INNOVACIÓ DOCENT

1. Títol

Millora de competències personals i prosocials a través de projectes d'aprenentatge i servei.
Projectes de compromís social entre futurs mestres d'educació Infantil i les escoles

2. Universitat / Facultat

Universitat Autònoma de Barcelona (UAB) /Facultat de Ciències de l'Educació

3. Equip de treball / Contacte

Sílvia Blanch, Mequè Edo i Gemma París

Silvia.Blanch@uab.cat, Meque.Edo@uab.cat, Gemma.Paris@uab.cat

4. Resum

Aquesta experiència mostra els resultats sobre la percepció de l'augment de les competències personals i prosocials de 575 estudiants d'educació infantil i primària durant el pràcticum a través de qüestionaris. L'estudi també analitza qualitativament els canvis de 27 estudiants. Els resultats mostren que els estudiants solen tenir una percepció molt alta de les pròpies competències i que els alumnes que fan projectes amb compromís social, com l'aprenentatge i servei (ApS), perceben que han millorat més les seves competències que els estudiants que han fet uns altres tipus de projectes.

5. Desenvolupament

a. Introducció

L'objectiu d'aquesta experiència és provocar canvis en el model formatiu dels mestres, creant estratègies que provoquin una participació més activa entre l'escola i la universitat, entenent l'educació com un espai compartit per diferents agents socials. Volem una formació en què el poder no sigui únicament a les mans del formador, sinó que el compromís resti també en la mateixa persona que es forma, perquè en la formació de mestres s'ha obviat sovint aquesta dimensió personal i creativa i s'ha optat per una formació tècnica-professional (Bonàs, 2007).

Aquesta necessitat ens va fer introduir millores en el pràcticum proposant projectes de compromís social, com l'aprenentatge i servei en el darrer curs dels graus de mestres. La

valoració positiva d'aquests tipus de projectes va fer que investiguéssim aquestes qüestions després de rebre l'ajut ARMIF2 2014 de l'AGAUR (projecte 00049).

Així, busquem desenvolupar un *social engagement* (Trowler, 2010), és a dir, un compromís social de caràcter més comunitari, en el qual els reptes acadèmics ja s'han assumit o s'assumiran millor si es planteja fomentant l'altruisme com a expressió d'un desenvolupament d'excel·lència de les capacitats professionals.

Aquest aprenentatge competencial s'aconsegueix mitjançant quatre principis que alhora fomenten la implicació dels estudiants: l'aprenentatge creat en col·laboració, connectat amb el món real, personalitzat i integrat (De Corte, 2010). Perquè no tan sols necessitem professionals molt preparats acadèmicament, sinó també molt implicats en el context social en el qual viuen. Sovint, el que costa és que aquest vincle amb la societat s'integri com un dels objectius del mateix procés d'ensenyament aprenentatge. Per això el model de compromís social que desenvolupa l'aprenentatge i servei va adquirint cada vegada més rellevància en l'entorn universitari (Edo, Blanch i Armengol, 2015; Puig *et al.*, 2014; Rubio, Prats i Gómez, 2013).

b. Objectius

- Conèixer quina és la percepció sobre les competències personals i prosocials de l'alumnat que fa el pràcticum de quart curs.
- Analitzar si els estudiants de quart milloren substancialment les seves competències personals i prosocials quan desenvolupen iniciatives de compromís social.

c. Metodologia

Aquesta recerca opta per l'ús d'una metodologia mixta: d'una banda, es fa una anàlisi quantitativa dels resultats amb les dades de l'aplicació d'un qüestionari sobre competències personals i prosocials (Blanch *et al.*, 2016; <http://ddd.uab.cat/record/145653>) a una mostra de 575 estudiants matriculats al pràcticum de primer i quart del grau de mestres d'educació infantil i primària.

D'altra banda, s'ha desenvolupat una anàlisi qualitativa a 27 alumnes d'infantil per a poder aprofundir en els possibles canvis generats en els alumnes de quart curs, en funció de si feien projectes d'ApS o altres intervencions. La informació s'ha triangulat amb la informació dels 27 mestres i 6 tutors d'universitat que els han tutoritzat. També s'han organitzat grups focals de mestres per a valorar els resultats i discriminar quines són les competències que ells, com a docents, valoren més.

d. Avaluació i resultats

Els resultats per a conèixer quina és la percepció sobre les competències personals i prosocials de l'alumnat que fa el pràcticum de quart curs han estat fruit de l'anàlisi dels qüestionaris inicials i finals dels estudiants, tant de primer com de quart curs.

Els resultats mostren que l'alumnat avalua amb una puntuació molt alta les seves competències personals i prosocials, tant abans com després del pràcticum. En aquest sentit, una alumna, en l'apartat d'observacions del qüestionari inicial, apunta:

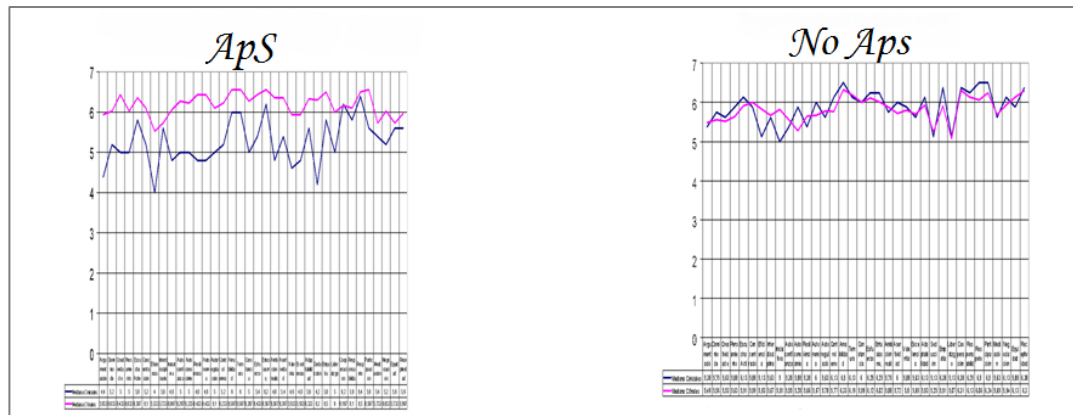
Considero que cada vegada més anem posant en pràctica les diferents capacitats que esmenta aquest qüestionari; per això i per altres experiències amb infants, en algunes d'aquestes hi he posat puntuacions altes. El pràcticum ens ofereix la possibilitat d'afrontar-nos a una diversitat de situacions que ens fan aprendre i adonar-nos dels nostres límits i punts forts. Algunes de les capacitats les he puntuat més baixes perquè considero que, tot i que m'esforço per practicar-les, encara necessito més experiències (GEI-IME5).

Malgrat aquesta alta valoració general, hi ha competències que a nivell global es valoren més baixes, com el domini de continguts, l'eficiència o la seducció. Les competències que mostren un canvi més significatiu segons els alumnes mateixos són les següents: 29 cooperació (diferència en percentatge inicial i final de 36,26 punts); 32 participació (diferència percentual 34,86); 30 responsabilitat social (diferència percentual 32,09); 18 constància (diferència percentual 32,09) i la 19 esforç (diferència percentual 31,16).

Per contra, hi ha altres competències que s'han mantingut amb canvis menors, com per exemple: 24 excel·lència (diferència percentual 5, 81) o 7 eficiència (diferència percentual 10,97).

Pel que fa al segon objectiu, analitzar si els estudiants de quart, aquests milloren substancialment les competències personals i prosocials quan desenvolupen iniciatives de compromís social. S'han analitzat tant els qüestionaris com els grups focals amb mestres i estudiants.

Les dades sorgides de l'anàlisi mostren que els estudiants d'infantil que han participat en projectes de compromís social perceben una millora en el desenvolupament competencial considerablement major que l'alumnat que no ha dut a terme aquests tipus de projectes (No ApS), com es pot observar en el gràfic 1.

Gràfic 1. Percepció del progrés competencial d'estudiants amb projectes ApS i no ApS.

Pensem que aquest resultat pot estar relacionat amb el fet que desenvolupar un projecte d'ApS, per exemple, requereix més interdisciplinarietat, negociació, lideratge, creativitat, treballar amb molta incertesa, ser capaç de resoldre reptes imprevistos, etc., com expressa aquesta alumna en el qüestionari final:

Durant el projecte ApS ens hem trobat amb molts obstacles que han fet endarrerir la nostra intervenció i considero que aquest fet m'ha fet ser més realista i flexible a l'hora de planificar les tasques. A més a més, el fet d'haver de ser un projecte consensuat m'ha ajudat a desenvolupar estratègies de negociació, seducció i adaptació a cada moment (GEI-FME2).

Els resultats mostren que, generalment, els estudiants que desenvolupen projectes ApS perceben una millora més important de les seves competències en comparació amb els companys que han fet altres tipus de projectes. Aquests darrers destaquen millores en competències molt relacionades amb aspectes acadèmics: excel·lència i el domini de continguts, mentre que els alumnes que han fet projectes d'ApS destaquen tant competències personals, com ara la creativitat, la imaginació, l'autoconeixement o l'ambició realista, com també competències més de caire social, com ara la negociació o la mediació, entre d'altres.

Finalment, cal destacar que els mestres valoren molt positivament els ApS per les aportacions que fan a l'escola i també perquè, en la majoria dels casos, senten que l'estudiant també els ha ajudat a millorar a ells com a mestres.

e. Impacte / Sostenibilitat

Els projectes ApS han generat canvis en les escoles, però també en l'alumnat i els tutors que hi ha participat, com mostren els resultats. Tant els tutors, com les mestres, com els estudiants pensen que fer un projecte d'aquest tipus requeriria més temps i senten que l'experiència és molt intensa però massa breu.

f. Línies futures / Noves oportunitats

Els bons resultats d'aquests projectes ens motiven a continuar potenciant-los, ja no solament en el pràcticum, sinó també en altres assignatures de la facultat. Com a equip, estem elaborant una rúbrica que permetrà concretar millor les diferents competències per a facilitar una major reflexió de l'alumnat i del professorat de les competències que s'estan desenvolupant.

g. Conclusió

Els resultats d'aquest estudi visibilitzen la importància dels projectes amb compromís social, com l'ApS i la pertinença d'aquests projectes, per a desenvolupar algunes de les competències necessàries per a la professió.

Els projectes d'ApS estan molt ben valorats pels alumnes i mestres, però també pels tutors de la universitat, perquè parteixen d'una necessitat real de l'escola i, a través del treball de l'alumne, es desenvolupen les competències de l'assignatura. Tot i això, els projectes ApS suposen un repte important per als alumnes que els duen a terme i també una vivència, ja que desenvolupen més competències que els companys que han implementat projectes més concrets i centrats en els continguts.

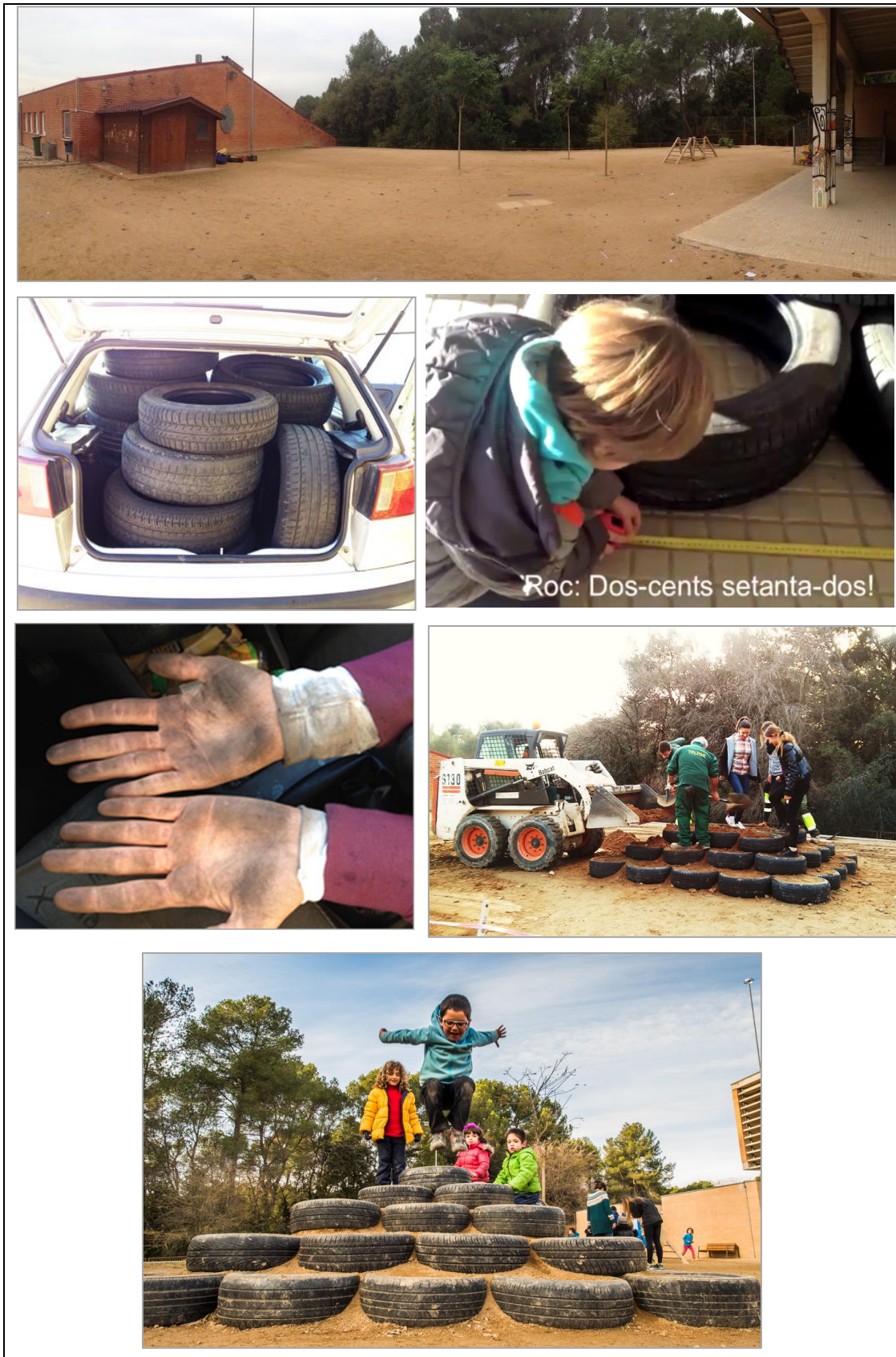
Ens adonem que els projectes amb compromís social són projectes formatius que van més enllà de ser una metodologia. Són projectes recomanats per diferents entitats, com la UNESCO, o visibles en el marc de les polítiques educatives de la Unió Europea i en els plans estratègics de les universitats mateixes. Atenent a aquestes recomanacions i als resultats obtinguts en la recerca presentada, caldrà continuar desenvolupant aquest tipus de projectes per a millorar la docència a la universitat.

6. Referències bibliogràfiques

- BLANCH, S.; COMES, P.; EDO, M.; ESTRADA, J.; GIMENO, X.; MORÓN, M.; PARÍS, G.; PEIRE, T. (2016). *Qüestionari d'avaluació del desenvolupament de les competències personals i prosocials*. Bellaterra, Dipòsit digital de documents de la UAB. Recuperat de <http://ddd.uab.cat/record/145653>.
- BONÀS, M. (2007). *El diàleg entre l'acció i la creació corporeïtzada*. Tesina del programa de doctorat Qualitat i processos d'innovació educativa. UAB.
- CORTE, E. DE (2010). «*Historical Developments in the Understanding of Learning*». Capítol 2. En Dumont, H. et al. (ed.), *The Nature of Learning: Using Research to Inspire Practice*. París: OECD.
- EDO, M.; BLANCH, S.; ARMENGOL, C. (2015). «*El grado de educación infantil de la UAB, apostando por el prácticum*». *Tendencias Pedagógicas*, 26, p. 109-130.
- EDO, M.; BLANCH, S. (2016). *El patio de los deseos. Un proyecto de aprendizaje y servicio*. En: J. Gairín e I. Vizcaíno. *Manual de Educación Infantil. Orientaciones y Recursos (0-6 años)*. (pp.1-11). Barcelona: Wolters Kluwer.
- PUIG, J. M.; MARTÍN, X.; RUBIO, L.; PALOS, J.; GIJÓN, M.; CERDA, M. DE LA; GRAELL, M. (2014). *Rúbrica per l'autoavaluació i la millora dels projectes d'APS*. Barcelona: Centre Promotor de l'ApS, Fundació Jaume Bofill.
- RUBIO, L.; PRATS, E.; GÓMEZ, L. (coord.) (2013). *Universidad y sociedad. Experiencias de aprendizaje servicio en la universidad*. Col. «Educación y comunidad», 8. Barcelona: ICE Universitat de Barcelona.
- TROWLER, V. (2010). *Student Engagement Review*. The Higher Education Academy.

7. Imatges de l'experiència

Quan uns alumnes decideixen fer un ApS, observen i analitzen l'entorn i hi cerquen aspectes que podrien millorar. Durant aquests quatre anys, en molts casos, s'han fet intervencions als patis, de manera que l'aportació dels futurs mestres afavoreix que apareguin una diversitat de jocs i activitats noves, diferents, que abans no eren possibles. Un exemple: un pati desert i tres alumnes a punt de finalitzar els estudis. Dissenyen, cerquen els materials i les ajudes perquè aquest pati tingui dues noves estructures que generen dinàmiques noves als infants.

La piràmide de rodes (2014); Les futures mestres cerquen el material (rodes), llavors amb els infants de P-5 compten quantes n'hi ha i estudien què en podrien fer. Finalment el disseny de la piràmide de rodes és la que es converteix en el nou joc al pati.

La passera de troncs. Les futures mestres es posen en contacte amb jardiners de la zona i aconsegueixen socons d'arbre que un cop ben ubicats al patí tan serveixen per fer jocs d'equilibri, com a taula o com a seient.

Podem concloure que aquest tipus d'intervencions ApS afavoreixen i provoquen que els infants despleguin jocs i activitats no dirigits que abans de la seva intervenció no existien.